

SENSATION SEEKING V PSYCHOLOGICKÉ DIAGNOSTICE ŘIDIČŮ

MATÚŠ ŠUCHA

V předkládaném článku se zabýváme konceptem sensation seeking, souvislostí konceptu s rizikovým chováním v dopravě a možnostmi diagnostiky v prostředí České republiky. Lidé s vysokým skóre v sensation seeking vyhledávají nové, komplikované a proměnlivé zkušenosti a zároveň jsou ochotni podstupovat risk pro dosažení těchto zážitků. Rychlá jízda nebo řízení pod vlivem návykových látek může být příkladem uvedeného chování. Opakovaně byla prokázána silná korelace mezi vysokým skóre v sensation seeking a rizikovým chováním v dopravě – zejména u faktorů rychlá jízda, obecně nedodržování dopravních předpisů, řízení pod vlivem alkoholu. Pozitivní korelace vykazuje i vztah mezi sensation seeking a počtem nehod řidičů. Pro diagnostiku v prostředí České republiky je možné s určitým omezením využít škály SSS V (Sensation seeking scale V), AISS (Arnett Inventory of Sensation seeking), Cloningerův osobnostní dotazník TCI-r nebo WRBTV (Videňský test tendence riskovat v dopravních situacích).

Klíčová slova: Sensation seeking, dopravně-psychologické vyšetření, osobnost řidiče.

Úvod

Koncept sensation seeking popsal americký psycholog Marvin Zuckerman. Lidé s vysokým skóre v této škále vyhledávají nové, komplikované a proměnlivé zkušenosti (Plháková, 2007). Podle Zuckermana (1994, s. 27) je sensation seeking „osobnostní rys, definován potřebou vyhledávání různorodých, nových, komplexních a intenzivních zážitků a zároveň ochotou podstupovat fyzické, sociální, právní a finanční risky, pro dosažení těchto zážitků“. Sensation seeking lze charakterizovat pomocí 4 bodů: vyhledávání vzrušení a dobrodružství (přitažlivost k napětí a strachu), vyhledávání zkušeností (snaha podstoupit nové a netradiční zážitky), ztráta zábran (ztráta samostatného řízení), choulostivost na nudu (netolerance vůči monotónním a opakujícím se událostem a lidem) (Rosenbloom, 2003). Rizikové chování v sobě skrývá možné negativní důsledky pro jedince, který je vyvažuje vnímanými zisky z tohoto chování (Gullone, Moore, 2000). Rychlá jízda nebo řízení pod vlivem návykových látek může být příkladem uvedeného chování. Toto jednání přináší příjemné pocity v ten daný moment a zároveň vystavuje řidiče riziku vážné újmy, jako jsou dopravní nehoda a zranění, případně smrt.

1. Sensation seeking a ochota riskovat v dopravě

Výrazným faktorem, který ovlivňuje chování člověka v dopravním systému, je tendence k vyhledávání vzrušení a zážitků (sensation seeking). Na přelomu osmdesátých a devadesátých let byly provedeny korelační studie sledující vztah rizikového řízení a tendence vyhledávat neobvyklé podněty. Výsledkem jsou pozitivní korelace variující v rozmezí 0,3–0,4 v závislosti na použité metodologii a pohlaví probandů (Jonah, 1997). Novější výzkumy tyto vztahy potvrzují, nezřídka na vyšší hladině signifikantnosti (Arnett, Offer, Fine, 1997; Rosenbloom, 2003; Schwebel et al., 2006; Trimpop, Kirkcaldy, 1997). Zuckerman (1994) rovněž prokázal, že skóre sensation seeking se se zvyšujícím věkem snižuje, a také, že muži dosahují vyšších skóre než ženy.

Řidiči s vysokým skórem v sensation seeking se častěji podílejí na bezohledném řízení, aby dosáhli vzrušení, které jim přináší uspokojení. Vysoký skóre sensation seeking je spojen s častějšími dopravními nehodami, porušováním dopravních předpisů, řízením pod vlivem alkoholu, rychlou jízdou, jízdou bez použití bezpečnostních pásů, nepovolené předjíždění a další nebezpečné jednání (Arnett, 1994; Arnett, Offer, Fine, 1997; Jonah, 1997; Jonah, Thiessen, Au-Yeung, 2001; Trimpop, Kirkcaldy, 1997).

Rosenboom (2003) zjistil, že lidé s vyšším sensation seeking více inklinují k riskování při řízení. Také byla potvrzena významná interakce mezi sensation seeking a výskytem úmrtnosti v důsledku riskantní jízdy, zejména při překročení povolené rychlosti.

Schwebel et al. (2006) zkoumali vztah sensation seeking, svědomí, zlosti a nepřátelství jako prediktorů riskantního chování při řízení. Prediktory se ukázaly být všechny zkoumané osobnostní charakteristiky. Nejsilnějším prediktorem je pak zlost a nepřátelství.

Trimpop a Kirkcaldy (1997) potvrdili sensation seeking jako ukazatele rizikového chování. Výzkum vlivu bezohledné jízdy detekoval sensation seeking jako charakteristiku k takovému řízení přispívající (Arnett, Offer, Fine, 1997). Kolektiv autorů Ferdnade, Job a Hagfield (2007) prokázal pozitivní vztah mezi řízením pod vlivem alkoholu a jiných drog a sensation seeking.

Dahlen a White (2006) zkoumali vztah faktorů Big 5, sensation seeking a zlosti (driving anger) a rizikového řízení (unsafe driving). Bez ohledu na věk, pohlaví a počet najetých kilometrů, prediktorem pro rizikové řízení byl nízký skóre na škále otevřenosti vůči zkušenosti (Big 5), vysoký skóre na škále zlosti při řízení (DAS) a vysoký skóre sensation seeking (SSS). Prediktorem pro agresivní řízení byl vysoký skóre na škále neuroticismu, vysoký skóre na škále zlosti při řízení (DAS) a vysoký skóre sensation seeking (SSS). Problémy s koncentrací a udržením pozornosti byly spojené s vysokým skórem sensation seeking (SSS), momentální ztráta kontroly nad řízením (např. definovaná vybočením mimo silnici) byla predikována nízkým skórem na škále přívětivosti (Big 5) a vysokým skórem na škále zlosti při řízení (DAS).

Prediktorem pro porušování dopravních předpisů, malé ale i závažné nehody pak byl vysoký skóre v sensation seeking (SSS).

Uvedená zjištění podporují prediktivní potenciál sensation seeking (SSS) a zlosti při řízení (DAS) v souvislosti s rizikovým řízením. Ze škál Big 5 se jako relevantní prediktor pro rizikové řízení jeví škály otevřenost vůči zkušenosti, přívětivost a neuroticismus. Škály extravertze a svědomitost se jeví jako nezávislé na rizikovém řízení.

Pro přesnější objasnění typu vztahu a toho, jakým způsobem ovlivňuje sensation seeking rizikové řízení, bude potřeba dalšího výzkumu. Například, jestli řidiči s vysokou

potřebou vyhledávání nových vzrušujících zážitků méně vnímají riziko, což následně vede k rizikovému řízení (Arnett, 1994).

2. Používané diagnostické nástroje

2.1 The Sensation seeking scale V (SSS V)

Jedná se o modifikovanou verzi SSS, obsahuje 40 položek a Zuckerman ji představil v roce 1994. Respondent na u každé položky volí ze dvou odpovědí, jedné s pozitivním skórem na škále sensation seeking (například „Mám rád divoké a nespoutané párty“) a druhé, která se vztahuje k neutrálním preferencím (například „Preferuji klidné párty s pohodovou konverzací“). Respondenti volí možnost, která více odpovídá jejich preferenci. SSS V je možné vyhodnotit na úrovni celkového skóre a na 4 subškálách: vzrušení a vyhledávání dobrodružství (TAS), vyhledávání zkušeností (ES), vnímavost na nudu a disinhibice (DIS). Zuckerman (1994) uvádí vnitřní konsistenci celkového skóre 0,83–0,86 v rámci 3 týdnů.

Škála SSS V byla validizována pomocí korelačních studií s mnoha rozdílnými osobnostními dotazníky, dále pak kouřením, chováním při řízení nebo užíváním návykových látek (Zuckerman, 1994).

Výhoda škály SSS V pro použití v dopravě spočívá, jak již bylo uvedeno, v tom, že byla validizována pro oblast chování v dopravě, běžně je používána v diagnostice v dopravě – např. Transport Roads and Maritime Services, Austrálie (TRMS, 2012), nebo National Highway Traffic Safety Administration (NHTSA, 2012).

2.2 Arnett Inventory of Sensation seeking (AISS)

V současné době největším kritikem konceptu sensation seeking a jeho měření v pojmání Zuckermana je Arnett. Arnett uvádí jako nejzásadnější limitace SSS V nucenou volbu jedné ze dvou možností (popisu chování), používání situací, které popisují namáhavou fyzickou aktivitu, neaktuálnost a anachroničnost některých položek, položky, které se odkazují na užívání návykových látek a sexuální chování (bias). Arnett vyvinul novou škálu pro měření sensation seeking, která má překonávat tyto limitace. Nejpodstatnější změnou však je, že pojmání sensation seeking jako konceptu osobnostních vlastností nebo rysů je rozdílné od Zuckermanova. Rozdíl Arnettova (1994) přístupu ke konceptu sensation seeking (a konstrukci AISS) spočívá ve dvou hlavních faktorech. První – Arnett klade větší důraz na roli procesu socializace při formování sensation seeking u člověka, kdežto Zuckerman více akcentuje biologický základ. Druhý – v Zuckermanově pojmání sensation seeking je kladen velký důraz na potřebu novosti a komplexnosti stimulace (zážitků), přičemž Arnett klade větší důraz na potřebu novosti a intenzity stimulace (zážitků). V revidované škále SSS V však Zuckerman uvádí při definici sensation seeking i intenzitu stimulace, podobně jako Arnett.

Škála AISS obsahuje 20 otázek, respondent odpovídá na škále 1–4, přičemž 1 = popisuje mě to velmi přesně, 4 = nepopisuje mě to vůbec). Škála má 2 subškály – intenzita a novost.

Jak již bylo uvedeno, Arnett při konstrukci AISS vycházel z jiného teoretického ukotvení než Zuckerman, existuje dobrá průkaznost toho, že škála AISS a SSS V měří shodné osobnostní dimenze, čili že koncept sensation seeking v pojetí Zuckermana a Arnetta je konzistentní (Ferrando, Chico, 2001; Carretero-Dios, Salinas, 2008).

2.3 Cloningerův osobnostní dotazník TCI-r

Autorem dotazníku TCI je C. R. Cloninger, který ve druhé polovině 80. let vytvořil teorii osobnosti, která se označuje jako biologická nebo psychobiologická. Temperamentové dimenze jsou definovány jako individuální rozdíly odpovědi na novost, nebezpečí nebo trest, a odměnu.

Jedná se o sebeposuzovací dotazník, který postihuje 7 dimenzí osobnosti, které navrhl Cloninger s kolegy (1994), celkově obsahuje 29 subškál. Revidovaná verze (TCI-r) byla Cloningerem představena v roce 1999. Z pohledu vyhledávání vzrušení je v dotazníku zastoupená škála novelty seeking, jako 1 ze 4 škál charakteru.

TCI-r obsahuje 240 položek, z toho 235 položek je otázek TCI a 5 otázek je validizačních. Respondent posuzuje oznamovací větu z pohledu normálních, běžných situací a volí na 5bodové Likertově škále, zda je tvrzení „úplně pravdivé“, nebo „úplně nepravdivé“. Dotazník TCI-r byl validizován pro českou populaci (Preiss et al., 2007).

Čtyři dimenze temperamentu jsou následující:

- a) Vyhledávání nového (novelty seeking) – jde o dědičný základ pro explorační aktivitu, reagování na novou situaci, impulzivní řešení problému, prudké změny nálady, výrazné reakce na příjemné podněty a vyhýbání se frustraci, jednotvárnosti a potrestání.
- b) Vyhýbání se poškození (harm avoidance).
- c) Závislost na odměně (reward dependence).
- d) Výtrvalost (persistence).

Charakter se vztahuje k volným složkám osobnosti, geneticky vázán je jen nepatrně a je ovlivněn sociokulturním učením.

Charakterové dimenze jsou popisovány jako:

- a) Sebezaměření (self-directedness).
- b) Spolupráce (cooperativeness).
- c) Sebepřesah (self-transcendence).

Preiss a Klose (2001) představili normy na mužské populaci (n = 543, 19–28 let) a na dvou smíchaných souborech (n = 91, 60 mužů a 31 žen, 48–76 let; n = 125, 91 mužů a 34 žen, 22–68 let). Kuchařová (2005) představila normy validizované na populaci 200 osob. Výběr byl založen na parametrech charakteristických znaků české populace podle Českého statistického úřadu v roce 2001. Normy pro českou řidičskou populaci postrádáme.

Dotazník je používán zejména pro diagnostiku osobnostních poruch, deprese (Strakowski et al., 1993), oblast závislostí (Kožený et al., 1998; Hosák et al., 2005), problémů s příjmem potravy (Gylli et al., 2005), gamblingu (Nordin, Nylander, 2007) nebo vězénství (Kožený et al., 1998).

Výhodou užití TCI-r v oblasti dopravy je česká lokalizace dotazníku a české normy (i když ne pro řidičskou populaci). Nevýhodou je málo zkušeností s využitím dotazníku v oblasti dopravy, nejasnost propojení konceptu novelty seeking (Cloninger) a sensation seeking (Zuckerman, resp. Arnett).

2.4 WRBTV (Videňský test tendence riskovat v dopravních situacích)

Tato metoda zachycuje rizikové chování v potenciálně nebezpečných dopravních situacích.

Metoda je založena na Wildeho teoretickém modelu homeostáze rizika. Je hodnocena subjektivně akceptovaná úroveň rizika. Proband dostane velmi detailní instrukci k testu, ve které je informován, že uvidí postupně 24 dopravních situací, které budou před vlastním promítnutím verbálně popsány. Existuje jedna forma testu s 24 položkami. Normy jsou podloženy reprezentativním vzorkem (N = 895) rakouské běžné populace pro věkové rozmezí 16 až 91 let. Normy pro řidičskou populaci v České republice postrádáme.

Vnitřní konzistence je dána na základě platnosti Latency modelu (Scheiblechner, 1985) pro latentní dobu v dopravních situacích. Přesnost měření je ve smyslu Cronbachova alfa koeficientu $r = 0,92$ ve vzorku $N = 895$.

Konstruktová validita byla ověřena ve třech nezávislých studiích s ohledem na Wildovu (1994) teorii homeostáze rizika a při použití Latency modelu (Scheiblechner, 1985). Ve všech studiích se ukázalo, že se pomocí Vídeňského testu tendence riskovat v dopravních situacích měří kvalitativně jednodimenzionální osobnostní rys „subjektivně akceptovaná míra rizika“. Studie konvergentní a divergentní validity ukazují navíc signifikantní korelace mezi proměnnou tendence riskovat v dopravních situacích a různými testy pro hodnocení tendence vyhledávat dobrodružství a vzrušení – sensation seeking a nezodpovědnosti (Hergovich et al., 2005).

Výhodou užití WRBTV je samotný fakt, že test je konstruován pro oblast dopravy. Test má prokázanou konvergentní a divergentní validitu, jakož i reliabilitu. Nevýhodou je absence norem pro českou řidičskou populaci a celkové lokalizace testu pro Českou populaci.

3. Doporučení pro praxi – diagnostika

Na podkladu uvedených faktů doporučujeme v rámci dopravně-psychologického vyšetření při posuzování psychické způsobilosti k řízení posuzovat v rámci diagnostiky osobnosti sensation seeking. V současnosti jsou možnosti pro diagnostiku omezené. Je možné použít speciální diagnostický nástroj Zuckermanovu škálu SSS V nebo Arnettův AISS. Nevýhodou je absence lokalizace dotazníků pro Českou republiku a absence norem.

Významné korelace se škálami Big 5 (otevřenost vůči zkušenosti, neuroticismus, přívětivost) otevírají možnost posouzení v rámci administrace některého z dotazníků vycházejícího z konceptu Big 5.

Cloningerův osobnostní dotazník TCI-r zachycuje pomocí dimenze temperamentu vyhledávání nového (novelty seeking) tendence reagování na novou situaci, impulzivní řešení problému, prudké změny nálady, výrazné reakce na příjemné podněty a vyhýbání se frustraci, jednotvárnosti a potrestání. Výhodami TCI-r jsou lokalizace pro Českou republiku a existence norem pro českou populaci. Značnou nevýhodou je nejasnost vztahu konceptu sensation seeking v pojetí Zuckermana a Arnetta a Cloningerovo pojetí dimenze temperamentu novelty seeking. Existuje robustní podklad pro předpoklad těsného vztahu mezi konceptem sensation seeking (Zuckerman, 1994, Arnett, 1994) a rizikovým řízením. Tento vztah však není ověřen pro dimenzi temperamentu vyhledávání nového (novelty seeking), tudíž není možné jasně posoudit prediktivní schopnost dotazníku TCI-r (zejména dimenze vyhledávání nového) ve vztahu k rizikovému řízení.

Vídeňský test tendence riskovat v dopravních situacích (WRBTV) jako součást testové baterie Vienna Traffic system zachycuje tendenci riskovat v dopravních situacích. Je

hodnocena subjektivně akceptovaná úroveň rizika. Výhodou testu je prokázaná validita i reliabilita, jako i specializace v oblasti dopravy. Test však postrádá české řídičské normy.

Součástí celkového zhodnocení tendence k vyhledávání nových intenzivních zážitků a zároveň ochoty podstupovat risk pro dosažení těchto zážitků je závěrečný rozhovor dopravního psychologa s řidičem. V rámci rozhovoru probíhá kvalitativní vyhodnocení a syntéza všech informací s ohledem na koncept sensation seeking.

Závěr

Koncept sensation seeking je na úrovni osobnosti řidiče významným prediktorem rizikového řízení. Byla potvrzena významná interakce mezi sensation seeking a výskytem úmrtnosti v důsledku riskantní jízdy, zejména při překročení povolené rychlosti. Dále byla prokázána pozitivní korelace mezi vysokým skórem v sensation seeking a počtem nehod celkově, rychlou jízdou, nepoužíváním bezpečnostních pásů, nebezpečným předjížděním (tam, kde to není povoleno) a řízením pod vlivem alkoholu a jiných drog. Posouzení uvedeného osobnostního rysu (resp. skupiny rysů) by mělo být nedílnou součástí posouzení psychické způsobilosti k řízení v rámci dopravně-psychologického vyšetření. Postrádáme však standardizovaný a lokalizovaný psychodiagnostický nástroj pro diagnostiku v České republice. Pro diagnostiku můžeme využít Zuckermanovu škálu SSS V nebo Arnettovu škálu AISS (doporučujeme spíše některé části, otázky použít v rámci rozhovoru, nakolik uvedené škály nejsou pro Českou republiku lokalizovány), Cloningerův osobnostní dotazník TCI-r nebo Vídeňský test tendence riskovat v dopravních situacích (WRBTV). Na přítomnost rysu sensation seeking můžeme usuzovat ze skóru na škálách otevřenost vůči zkušenosti, neuroticismus, přívětivost (v rámci Big 5).

LITERATURA

- Arnett, J. (1994). Sensation seeking: A new conceptualization and new scale. *Personality and Individual Differences*, 16 (2), 289–296.
- Arnett, J. J., Offer, D., & Fine, M. A. (1997). Reckless driving in adolescence: “state” and “trait” factors. *Accident Analysis & Prevention*, 29 (1), 57–63.
- Carretero-Dios, H., & Salinas, J. M. (2008). Using a structural equation model to assess the equivalence between assessment instruments: The dimension of sensation seeking as measured by Zuckerman’s SSS-V and Arnett’s AISS. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 8 (1), 219–232.
- Cloninger, C. R. (1994). *The Temperament and Character Inventory (TCI): a guide to its development and use*. Washington University, St Louis, Missouri: Centre for Psychobiology of Personality.
- Dahlen, E. R., & White, R. P. (2006). The Big Five factors, sensation seeking, and driving anger in the prediction of unsafe driving. *Personality and Individual Differences*, 41, 903–915.
- Fernandes, R., Job, R. F., Soames, & Hatfield, J. (2007). A challenge to the assumed generalizability of prediction and countermeasure for risky driving: Different factors predict different risky driving behaviors. *Journal of Safety Research*, 38 (1), 59–70.
- Ferrando, P. J., & Chico, E. (2001). The construct of sensation seeking as measured by Zuckerman’s SSS-V and Arnett’s AISS: A structural equation model. *Personality and Individual Differences*, 31 (7), 1121–1133. doi: 10.1016/S0191-8869(00)00208-7.
- Grylli, V., Hafferl-Gattermayer, A., Wagner, G., Schober, E., & Karwautz, A. (2005). Eating disorders and eating problems among adolescents with type 1 diabetes: Exploring relationships with temperament and character. *Journal of Pediatric Psychology*, 30 (2), 197–206.

- Gullone, E., & Moore, S. (2000). Adolescent risk-taking and the five-factor model of personality. *Journal of Adolescence*, 23, 393–407.
- Hergovich, A., Arendasy, M., Sommer, M., & Bogner, B. (2007). *Manuál WRBTV*. Mödling: Schuhfried.
- Hosák, L., Csémy, L., Preiss, M., & Čermáková, E. (2005). Predikce úspěšnosti ústavní odvykací léčby u závislých na metamfetaminu. *Česká a slovenská psychiatrie*, 2, 82–87.
- Jonah, B. A. (1997). Sensation seeking and risky driving: A review and synthesis of the literature. *Accident Analysis & Prevention*, 29 (5), 651–665.
- Jonah, B. A., Thiessen, R., & Au-Yeung, E. (2001). Sensation seeking, risky driving and behavioral adaptation. *Accident Analysis and Prevention*, 33 (5), 679–684.
- Kožený, J., Tišanská, L., & Mezník, J. (1998). Dotazník temperamentových a charakterových rysů TCP. Profil osob ve výkonu trestu. *Československá psychologie*, 3, 218–226.
- Kožený, J., Tišanská, L., & Dvořák, V. (1998). Osobnostní profil detoxikovaných žen s diagnózou F10.2: Prediktivní potenciál Cloningerova dotazníku temperamentu a charakteru. *Československá Psychologie*, 1, 84–90.
- Kuchařová, J. (2005). *Dotazník temperamentu charakteru TCI-r: pokus o validizaci*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Katedra psychologie.
- National Highway Traffic Safety Administration. (2012). [Vyhledáno 13. července 2012 na <http://www.nhtsa.gov/About+NHTSA/Traffic+Techs/current/ci.Matching+Traffic+Safety+Strategies+to+Youth+Characteristics.print>]
- Nordin, C., & Nylander, P., O. (2007). Temperament and Character in Pathological Gambling. *J Gambl Stud*, 23, 113–120.
- Plhánková, A. (2007). *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia.
- Preiss, M., Klose, J. (2001). Diagnostika poruch osobnosti pomocí teorie C. R. Cloningera. *Psychiatrie*, 4, 226–230.
- Preiss, M., Kuchařová, J., Novák, T., & Štěpánková, H. (2007). The temperament and character inventory – revised (TCI-R): A psychometric characteristics of the czech version. *Psychiatria Danubina*, 19, 1–2, 27–34.
- Roads and Maritime Services. [Vyhledáno 13. července 2012 na <http://www.rta.nsw.gov.au/aboutus/index.html>].
- Rosenbloom, T. (2003). Sensation seeking and risk taking in mortality salience. *Personality and Individual Differences*, 35 (8), 1809–1819.
- Scheiblechner, H. (1985). Psychometric models for speed-test construction: The linear exponential model. In S. E. Embretson (ed.), *Test design: Developments in psychology and psychometrics* (219–244). New York: Academic Press.
- Schwebel, D. C., Severson, J., Ball, K. K., & Rizzo, M. (2006). Individual difference factors in risky driving: The roles of anger/hostility, conscientiousness, and sensation-seeking. *Accident Analysis and Prevention*, 38 (4), 801–810.
- Strakowski, S. M., Shelton, R., & Kolbrener, M. (1993). The effects of race and comorbidity on clinical diagnosis in patients with psychosis. *Journal of Clinical Psychiatry*, 54, 96–102.
- Trimpop, R., & Kirkcaldy, B. (1997). Personality predictors of driving accidents. *Personality and Individual Differences*, 23 (1), 147–152.
- Zuckerman, M. (1994). *Behavioural Expressions and Biosocial Bases of Sensation-Seeking*. Cambridge: Cambridge University Press.

SENSATION SEEKING IN PSYCHOLOGY DRIVERS' ASSESSEMENT

M. ŠUCHA

ABSTRACT

Article deals with sensation seeking concept, its relevance to risky driving behavior and issues of its diagnostics in Czech Republic. Sensation seeking is 'a trait defined by the seeking of varied, novel, complex, and intense sensations and experiences and the willingness to take physical, social, legal, and financial risks for the sake of such experiences'. Example could be speeding or driving under influence of drugs. There is significant proof and strong correlation between high in sensation seeking and risky driving – especially in speeding, breaking laws,

DWI and number of accidents. For diagnostics we can use Zuckerman's SSS V (Sensation seeking scale V), Arnett's AISS (Arnett Inventory of Sensation seeking), Cloninger's personality questionnaire TCI-r or WRBTV (Wien test of risky driving).

Keywords: Sensation seeking, traffic psychology assessment, driver's personality.

SENSATION SEEKING IN DER FAHREIGNUNGSDIAGNOSTIK

M. ŠUCHA

ABSTRAKT

Im vorliegenden Artikel untersuchen wir das Konzept des Sensation Seeking und den Zusammenhang des Konzeptes mit der Risikobereitschaft im Straßenverkehr. Wir befassten uns mit den diagnostischen Möglichkeiten in der Tschechischen Republik. Personen mit hohen Werten in Sensation Seeking suchen neue, komplizierte und vielfältige Erfahrungen und sind bereit, Risiken einzugehen, um diese Erfahrungen zu erreichen. Schnelle Fahrt oder Fahren unter dem Einfluss von Drogen können ein Beispiel für dieses Verhalten sein. Insbesondere Faktoren Geschwindigkeitsüberschreitungen, Nichteinhaltung der Verkehrsregeln im Allgemeinen, Fahren unter dem Einfluss von Alkohol wurden wiederholt in starker Korrelation mit hohen Werten in Sensation Seeking und Risikoverhalten im Verkehr bestätigt. Positive Korrelation zeigt auch die Beziehung zwischen Sensation Seeking und der Zahl der Unfälle des Fahrers. Für die Diagnostik in der Tschechischen Republik können mit gewissen Einschränkungen folgende Skalen genutzt werden: SSS V (Sensation seeking scale V), AISS (Arnett Inventory of Sensation seeking), Cloningers Persönlichkeitsfragebogen TCI-R oder WRBTV (Wiener Risikobereitschaftstest).

Schlüsselwörter: Sensation seeking, Fahreignungsdiagnostik, Persönlichkeit des Lenkers.

PhDr. Matuš Šucha, Ph.D., Katedra psychologie, Filosofická fakulta Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 10, 771 80 Olomouc, e-mail: matus.sucha@upol.cz